

Documente de arhivă în sprijinul cunoașterii și valorificării resurselor hidroenergetice din Oltenia (II)

PROIECTE DE MICROHIDROCENTRALE ȘI ALTE AMENAJĂRI HIDROTEHNICE ÎN JUDEȚUL DOLJ ÎNTOCMITE PE BAZA CERCETĂRII DOCUMENTELOR DE LA FILIALA ARHIVELOR STATULUI DOLJ (II)

SORIN DUMITRESCU

Buna gospodărire a tuturor resurselor patriei noastre — materiale și energetice — constituie unul din imperativele etapei actuale, pentru a cărei realizare un număr important de specialiști din diverse ramuri de activitate își întrunesc eforturile. Între acestea, valorificarea potențialului energetic al cursurilor de apă de mai mică importanță ocupă un loc de seamă în atenția specialiștilor.

Din studiile elaborate în perioada 1978—1979 de Ministerul Energiei Electrice, Consiliul Național al Apelor și consiliile populare județene a rezultat că țara noastră dispune de un potențial hidroenergetic utilizabil prin amenajarea de microhidrocentrale reprezentînd o putere de cca 1 000 MW și o energie de cca 2,5 miliarde KWh/an.

Ca urmare a indicațiilor conducerii superioare de partid și de stat privind elaborarea unui program național de valorificare integrală a potențialului hidroenergetic, Consiliul Național Pentru Știință și Tehnologie a inițiat inventarierea potențialului hidroenergetic amenajabil și a solicitat consiliilor populare județene să facă propuneri de amplasamente pentru realizarea de microhidrocentrale.

Pe baza acestor propuneri Consiliul Național Pentru Știință și Tehnologie a elaborat un program pentru utilizarea potențialului hidroenergetic prin amenajarea de microhidrocentrale în etapa 1981—1985.

Astfel, în condițiile actuale valorificarea integrală a potențialului hidroenergetic constituie o problemă de primă importanță, putîndu-se lărgi gama de preocupări hidroenergetice, ca de exemplu zone favorabile, locale, pe râuri mici, izvoare de apă la cote înalte și cu debit apreciabil.

Una din problemele dificile a fost depistarea tuturor amplasamentelor favorabile, apelîndu-se în acest scop la toate informațiile deținute de organele de specialitate ca O.G.A. Dolj, D.A. Jiu, O.C.O.T. Dolj, T.C.I.F. Craiova, dar mai ales la documentele deținute de Arhivele Statului, deosebit de valoroase și utile.

De un interes deosebit au fost informațiile privitoare la vechile mori de apă de pe raza județului, în găsirea acestora apelînd la Filiala Arhivelor Statului Dolj cu sediul la Craiova — aflînd aici înțelegerea plină de solicitudine a arhiviștilor craioveni. Astfel am reușit să reconstituim existența a peste 70 de mori de apă și alte instalații pe râul Gioroc, canalul Morilor pe Deznățui etc. aflate în documentele vremii, fiind apoi trecute pe hartă, localizate și studiate la teren. S-a cîștigat astfel timp prețios, mergîndu-se direct la vechile amplasamente.

Din împletirea acestor activități au rezultat posibile amplasamente ce au fost studiate, reținîndu-se prin criterii tehnico-economice 25 de propuneri pentru realizarea unor microhidrocentrale.

PREOCUPĂRI ALE FILIALEI ARHIVELOR STATULUI MEHEDINȚI PENTRU CUNOAȘTEREA POTENȚIALULUI HIDROENERGETIC DIN ZONA

NICOLAE CHIPURICI

Consfătuirea, avînd în vedere tema pusă în discuție și problemele ridicate, este și interesantă și utilă. Apreciem deosebit preocuparea specialiștilor de la Direcția Apelor Jiu, Oficiul de Gospodărire Apelor și Institutul de Proiectări Dolj pentru cercetarea documentelor din fondurile F.A.S. Dolj. În județul Mehedinți, pînă în prezent acest lucru s-a făcut mai puțin.

Țin să subliniez că ideea specialiștilor adusă la cunoștința noastră de tovarășul inginer Panait cu privire la compararea informației din izvoarele arhivistice cu realitatea de pe teren este interesantă și utilă.

Colaborarea fructuoasă dintre instituțiile din județul Dolj trebuie extinsă și la filialele Arhivelor Statului din zonă limitrofă. Colectivul F.A.S. Mehedinți și-a pus pe agenda de lucru adîncirea studiului cu privire la morile de apă din județ, deoarece numărul de 70 de asemenea obiective nominalizate în documentarul prezentat pentru un asemenea cadru geografic pare mic.

Fondurile arhivistice de la Drobeta-Turnu Severin sînt valoroase prin astfel de date pe care le conțin și ca un argument în acest sens aducem în discuție catagrafia puțurilor și fîntînilor deschise din județul Mehedinți și documentele privind apele minerale din Mehedinți și Vîlcea.

FOLOSIREA SURSELOR DE APĂ CURGĂTOARE ÎN JUDEȚUL VÎLCEA ÎN TRECUT

CORNELIU TAMĂȘ

Utilizarea puterii apei prin instalații eficiente care a făcut parte din viața economică românească din trecut constituie încă o dovadă a spiritului ingenios al poporului nostru.

Întreaga rețea de apă curgătoare de pe teritoriul județului Vîlcea aparține bazinului hidrografic al râului Olt. Oltul străbate județul pe aproximativ 130 km, coborînd de la Rîul Vadului pînă la sud de Drăgășani.

Începînd de la Cîineni spre Călimănești riul Olt primește pe partea dreaptă apele pîraielor : Uria, Robești, Sărăcinești și ale râului Lotru, iar pe stînga : Valea Satului, Boia, Titești și Băiașul. Printre afluenții mai importanți din amonte spre aval sînt : Muereasca, Olănești cu afluentul său Cheia, Bistrița cu afluenții săi Cheia, Otăsău, Govora, Luncavățul, Pesceana, Mamu, Beica și Oltețul cu afluentul său Cerna unit cu Cernișoara, Tăria și Sasa. Pe stînga Oltul primește afluenții : Coisca, Simnicul și Topologul.

Rîurile în sectorul montan au un important potențial hidroenergetic.

Moara de apă, moștenire din epoca daco-romană, are o construcție care dovedește pricepere și ingeniozitate, o bună cunoaștere a legilor fizicii și a servit la satisfacerea unor necesități vitale legate de hrana zilnică a populației.

Prelucrarea lemnului cu ajutorul apei, pentru material de construcție, unelte, mijloace de navigație și tot felul de obiecte de gospodărie a fost o îndeletnicire străveche în ținutul carpato-dunărean.

Documentele din arhive, multe publicate, dar mai multe încă numai cercetate de oamenii de știință, arată că morăritul a reprezentat în feudalism o industrie

importantă și aparține domniei, care o putea încredința bisericii sau boierimii. În Râmnic morăritul cu ajutorul apei își are o istorie suficient de documentată. Domnia avea, din câte știm pînă acum, în zona Râmnicului cca. zece mori pe care, rînd pe rînd, le va da ca danii mănăstirilor. Spre exemplu, mănăstirea Cozia capătă de la Dan I voievod o moară la Râmnic. O alta îi va fi dată mănăstirii de Mircea cel Bătrîn, pentru ca sub Radul Praznaglava să ajungă să aibă cinci, iar în 1580 să mai adauge încă patru.

Mănăstirii Govora, la 1 august 1496, i se confirmă stăpînirea peste o moară la Râmnic, dăruită de Vlad Dracul (1436—1446). După localizarea făcută de Neagoe Basarab instalația respectivă se afla „unde se împreună hotarul cu Ulița lui Oprea”. Neagoe Basarab mai pune la zestrea mănăstirii încă două mori construite prin dorința sa „într-o casă” în fața orașului. La 15 aprilie 1635 mănăstirea mai avea încă prima moară în Ulița. Mănăstirea Cornet de lângă Valea Rea, înainte de 1 septembrie 1517, căpătase de la jupan Stanciul logofăt o moară la Olt în fața Voinigeștilor. Ultima mănăstire posesoare de moară este Iezerul, căreia Pătrașco voievod i-o dăruiește în anul 1566.

Din a doua jumătate a secolului al XVI-lea înainte, morile boierești sînt frecvente, în timp ce domnia nu mai are niciuna. De altfel acum nici morăritul nu mai este un privilegiu domnesc, iscîndu-se în schimb o teribilă concurență între stăpînii de mori: episcopie, mănăstiri, boieri, preoți și negustori. Numărul morilor în județ continuă să crească.

În secolele XVI—XVIII apar în documente știri despre existența unor mori pe toate rîurile vilcene sub formula: „vad de moară”, „moara cea veche”, „o roată de moară”, „jumătate vad de moară”, „cupe bune umblătoare”, „moara cu vadurile” etc.

Cu timpul apar sute de alte construcții înălțate pe malul apelor fără a mai fi trecute în acte, pe măsura nevoilor și împrejurărilor. Satele dependente trebuiau să se îngrijească la rîndul lor de morile stăpînului feudal, să le păzească și să le repare.

La 12 februarie 1680 Șerban Cantacuzino a trebuit să hotărască deoarece „un logofăt Badea voise să tragă toată apa la morile lor din ocnă. S-au cercetat vadurile, morile mai vechi, împreună cu alții din Vlădești și au împărțit apa în două: jumătate să meargă spre moara logofătului Badea și jumătate la morile celor de la Ocnă, ca să se poată hrăni toți”.

Cert este că peste secole, în statisticile din anul 1899, pe teritoriul județului Vîlcea se aflau un număr de 225 mori.

Județul Vîlcea a cunoscut și alte tipuri de „mori” puse în mișcare de forța apei. Așa apare în 1598 pe ulița cu țigani o moară de postav, iar în 1646 o moară de hîrtie în regiunea Călimănești și o alta pe iazul morilor din Râmnicul Vîlcea, lângă biserica Sf. Gheorghe, din inițiativa boierilor Rudeni.

Nenumărate documente amintesc de pive. Piva servește pentru îngroșatul și îndesatul dimiei care devine astfel mai rezistentă și mai călduroasă. Pivele se găsesc numai de-a lungul apelor limpezi de munte, cu un debit mare și constant.

Registrelle de socoteli pe care le păstrăm în depozitele arhivelor istorice menționează destul de des existența pivelor pe domeniul mănăstiresc.

Tot din documentele arhivistice aflăm că în regiunea vilceană de munte încă din 1824 întîlnim joagăre folosite pentru obținerea scîndurilor din bușteni de stejar, fag, brad, ulm etc.

Inaltațiile tehnice țărănești din Vîlcea fac parte din vechea cultură a poporului nostru, s-au înmulțit treptat și au îndeplinit un rol social-economic însemnat, legat de anumite perioade istorice. De aceea socotim că tehnicienii,

astăzi, cercetînd asemenea izvoare de informație, care cuprind adesea multă investigație de inteligență utilizabilă în noile condiții oferite de o tehnologie simplă dar eficientă, ar putea degreva, pentru alte nevoi sociale, importante cantități de resurse de energie — cărbune, petrol etc.

GORJUL, JUDEȚ CU UN BOGAT POTENȚIAL HIDROENERGETIC DAN NEGULEASA

Pentru cunoașterea folosirii energiei apelor în județul Gorj de-a lungul timpului prezintă interes statisticile din 1833 și 1909.

Studiul informațiilor din asemenea documente ne relevă faptul că numărul cel mai mare al morilor de apă, circa 700, a fost atins la jumătatea secolului al XIX-lea. Spre anul 1900 și mai ales după aceea se observă o continuă scădere. Statisticile din 1909 înregistrau un număr mai mare de mori pe râurile Amaradia, Bistrița, Gilort, Jaleș, Jiu, Olteț, Sadu, Tismana.

În Gorj, spre deosebire de alte județe, existau foarte multe pive și fierăstraie acționate de forța apelor. Dacă morile de apă au fost înlocuite de cele acționate cu combustibili convenționali, pivele, de regulă, n-au fost înlocuite cu alte instalații mai moderne. De aceea, avînd în vedere amploarea solicitărilor pentru produsele de artizanat, față în față cu problema consumului de energie și combustibili, studiul reînființării lor ar putea, în condiții noi, să stea în atenția organizațiilor socialiste interesate.

Pornind de la acest motiv propunem ca investigația să fie lărgită, iar în colectivele de cercetare să fie incluși și etnografi care pot să contribuie cu sugestiile și rezultatele cercetărilor de pînă acum la reconstrucția și reutilizarea unor tehnici folosite de vechile obiective cu caracter economic semnalate în documente.

În județul Gorj de altfel se mai păstrează asemenea obiective, îndeosebi morile, unele funcționînd cu aceleași tehnici și în prezent, în viața unor mici colectivități.

UN DOCUMENT DIN 1866 PRIVIND AMENAJAREA JIULUI PENTRU NAVIGAȚIE

VIORICA CERNĂTESCU

Întrucît problematica cînsfăturii noastre este deosebit de largă supun atenției specialiștilor prezenți aici un proiect de amenajare a Jiului „pentru a deveni navigabil pe o distanță de 2—3 poște“, în speranța că el va prinde viață, chiar dacă au trecut de atunci 117 ani.

Înginerul Consiliului general al județului, Enrich Skrzcszevschi, în raportul său din 1866, intitulat „Clasificarea documentelor în județul Dolj“, pleda pentru întocmirea unui proiect de amenajare a cursului Jiului cu scopul de a deveni navigabil. Pledoaria sa avea ca argumente: 1. poziția geografică a județului situat între ultimele coline ale Carpaților, traversat de un rîu mare și de mai multe ape

mici în direcția principală din mieză-noapte spre mieză-zi și protejată de un pământ „foarte fertil“; 2. producția cerealiară mare a Doljului; 3. exportul intens practicat de negustorii doljeni.

Jiul, ce traversa Doljul pe o distanță de „7 poște“, rămăsese pentru locuitori fără alt folos. Cu excepția binelui făcut de câteva mori așezate la nivelul albiei, apele Jiului aduceau mult rău în timpul creșterilor sale, inundând finețele, locurile de arătură și transformând multe locuri în bălți ce periclitau sănătatea oamenilor.

De aceea inginerul Skrzszewski propunea ca apa Jiului să devină „plutoare fără multe cheltuieli pe o distanță de cel puțin două pînă la trei poște, din gura ei în sus“. Pentru aceasta trebuia întocmit un studiu serios întemeiat pe observarea debitului apei, atât în matca Jiului, cît și pe cursul râurilor afluate.

Se cerea neapărat ridicarea planului de situație a acestui riu cu pământul ce-l înconjură, ridicarea nivelului longitudinal și profilurile transversale, cît și însemnarea atât pe plan, cît și pe fața pământului a noianului de inundații.

Acest studiu, pe care inginerul se angaja să-l întocmească, urma să aducă precizări și pe albia din județul vecin, Gorj, căci „ori și ce lucru ridicat va trebui început în sus“, altfel „regulări mai în vale sînt și rămîn vane ostenele, fără nici un succes“.

Același inginer mai susținea necesitatea înființării unor poduri umblătoare pe apele Jiului, pe traseul Craiova—Severin, întrucît cele existente erau insuficiente. După opinia sa ar fi fost util un pod stătător și unul umblător pe apa Gilortului, în drumul mare al Jiului, cel umblător avînd posibilitatea de a aduce venituri însemnate, care ar fi acoperit cheltuielile construcției în mai puțin de un an.

INFORMAȚII DIN ARHIVE PRIVIND CÎTEVA SURSE DE ALIMENTARE CU APĂ A CRAIOVEI

ION ZARZĂRA

Dezvoltarea economică și creșterea populației orașului Craiova în a doua jumătate a secolului al XIX-lea au ridicat în fața autorităților municipale probleme vizînd sistematizarea și modernizarea orașului. Între acestea alimentarea cu apă potabilă a fost abordată pentru prima dată în anul 1883. Pentru descoperirea surselor de apă necesare s-au întreprins o serie de studii care ar putea prezenta acum un interes deosebit nu numai pentru specialiștii din domeniul gospodăririi apelor, ci și din domeniul geologiei, geografiei și chiar agriculturii. Avînd în vedere tema consfătuirii noastre am reținut din documente cîteva date referitoare la resursele de apă de care dispune Craiova și posibila utilizare a acestora. Inițial, pentru aprovizionarea Craiovei cu apă potabilă s-au propus trei alternative: folosirea apelor Jiului, a izvoarelor din perimetrul orașului și a apelor subterane din împrejurimile Craiovei sau aducerea apei din munți. Studiile întreprinse timp de aproape două decenii de specialiști din țară și de peste hotare, între care Bechman, șeful apelor din Paris, au conturat mai multe resurse de ape subterane:

— folosirea apelor subterane din platoul viilor, de unde se aprecia că s-ar putea obține un volum de 8 000 m.c. apă în 24 ore, dintr-un bazin hidrografic situat între satele Cîrcea și Florești;

— utilizarea apelor subterane din depozitele de piatră de pe valea Amarnadiei, la 15 km în amonte de punctul de vărsare al acesteia în Jiu, în scopul

creării unei diferențe de nivel suficiente pentru a asigura transportul apei prin cădere naturală ;

— în studiul întreprins în 1902 geologul Matei Drăghicescu propunea căutarea resurselor de apă în partea de vest a orașului, din Valea Cornițoiu spre Atârnați și în marginea ripei Obedeanu ; în caz de insuficiență, cercetările puteau fi extinse spre Balta Verde și Malu Mare, iar pentru partea de jos a orașului se puteau efectua sondaje spre Șimnic.

Cred că sursele și soluțiile semnalate privind captarea și transportul apei în condiții cât mai economicoase pot prezenta interes în soluționarea cerințelor crescînde de apă, în special pentru industrie. De pildă, resursele de apă semnalate în zona Cîrcea—Florești vor putea fi utilizate pentru unitățile de pe platforma industrială din partea de est a orașului.

Dintre studiile de care dispunem în arhive prezintă interes studiul inginerului belgian Moulan privind ridicarea apei din straturile subterane și transportul acesteia, propunerea referitoare la utilizarea apelor Jiului prin crearea unui canal de deviere tras din cursul râului cu o forță motrice de 2 000 CP. La obiecția Consiliului Tehnic Superior privind capacitatea prea mare a canalului (necesarul era de 120 CP), Moulan a arătat că „acest canal ar putea deveni primul trunchi al unui canal de navigație care ar lega orașul Craiova cu Dunărea, ar fi chiar probabil a prelungi acest canal și spre deal, pînă aproape de munți, utilizîndu-se pentru a produce puterea motrice pe tot parcursul său“.

„Surplusul de energie — considera Moulan — putea fi folosit pentru asigurarea iluminatului electric, funcționarea unor unități de industrie, mori, tăbăcării, fierăstraie și unități ale industriei mici“. Proiectul își propune captarea apelor subterane dintr-un bazin cuprins între Amaradia, Șimnic, Preajba și gara orașului.

În altă ordine de idei, nu trebuie minimalizată nici problema fîntînilor. La sfîrșitul secolului trecut în Craiova exista un mare număr de fîntîni publice, unele cu un debit destul de bogat, fiind în realitate un fel de grupuri de izvoare, prevăzute cu rezervoare pentru acumularea apei. Mai importante erau Obedeanu, Ooța, Fîntîna cu țeapă, Hanul doctorului, Jianu, 7 Fîntîni, Chiriac, Popova ș.a.

Tot din documentele noastre rezultă și alte idei referitoare la folosirea apelor din lacuri și elesteie pentru udarea spațiilor verzi, stropitul străzilor și necesitățile construcțiilor și ale unităților industriale. Interesant mi se pare faptul că încă din anul 1878 se propunea folosirea apelor din lacul de la Hanul doctorului pentru aprovizionarea orașului cu apă.

CITEVA DOCUMENTE PĂSTRATE LA FILIALA ARHIVELOR STATULUI DIN JUDEȚUL DOLJ CU PRIVIRE LA IZVOARELE DE APE MINERALE DE LA GIGHERA

PAUL BARBU

Comuna Gighera este așezată în partea de sud a județului nostru, pe malul Dunării, fiind scăldată și de apele Jiului la est.

Încă de multă vreme, locuitorii de aici au putut observa că în imediata vecinătate a comunei se găsesc izvoare de ape minerale. Mai multe documente păstrate de filială atestă că acestea conțin sulf, fier, iod, clor, natriu și alte elemente chimice și că au proprietăți terapeutice însemnate. În 1928 s-a creat aici o stațiune de băi minerale, proprietate particulară, folosind o locomotivă cu abur

de zece H.P. și zece cabine de brad cu câte două căzi fiecare. Personalul băilor era format dintr-un administrator, un casier, doi mecanici, doi îngrijitori, un fochist și două băiește. Stațiunea era deservită de medicul dispensarului uman din localitate.

Izvoarele erau captate într-un bazin circular cu diametrul de patru metri și adâncimea de trei metri. Apele minerale erau folosite ca băi calde în tratarea suferinșilor reumatici. La băile de la Gighera au fost tratați, de pildă, în anul 1938, 250 de pacienți. Sezonul de tratament dura două luni, între 15 iulie și 15 septembrie. Cei 250 de pacienți au făcut 6 000 băi calde, a 23 lei baia. S-au încasat astfel 138.000 lei. Suma reprezenta un venit demn de luat în seamă pentru proprietar.

Cam același număr de suferinzi se tratau în băile de la Ocnița-Vilcea. În 1928, aici au fost tratați 300 de bolnavi, baia costînd 25—30 lei. Desigur, băile de la Gighera, datorită capacității lor reduse, nu puteau concura cu renumitele stațiuni, încă de atunci, de la Olănești, Govora, Călimănești, unde mergeau anual la tratament cite 3 500—5 000 de oameni.